

VLIV PROPAGANDY NA ČLOVĚKA A OVLIVŇOVÁNÍ VEŘEJNÉHO MÍNĚNÍ (*Ilona Němcová*)

Klip: Život v ghettu a návštěva Mezinárodního výboru Červeného kříže (MVČK)

Předmět:

- základy společenských věd
- dějepis

Věk:

- žáci SŠ a čtyřletých gymnázií (3.-4.ročník)
- žáci víceletých gymnázií (7.-8. ročník)

Počet žáků:

- do 30 osob

Časový rozsah:

- 2krát 45 minut

Cíle:

- žák si uvědomí nebezpečí manipulace s míněním lidí a dokáže najít příklady této manipulace v minulosti i současnosti

Předpokládané důležité znalosti a dovednosti žáků:

- znalost pojmu reklama a její funkce, případně zkušenost z jejího působení
- základní povědomí o holocaustu a ghettu Terezín (možnost základního seznámení s touto problematikou v předcházející hodině, pokud lekce není zařazena v souladu s hodinami dějepisu)
- znalost pojmu totalitní režim (totalitní stát), jeho základní charakteristiky a základních příkladů totalitních států (nacistické Německo, SSSR)

Didaktická technika:

- DVD přehrávač nebo PC (případně notebook) s příslušným softwarem
- televizor nebo dataprojektor
- interaktivní tabule nebo obyčejná tabule či flipchart

Vyučovací prostředky:

- přiložené DVD (klip „Život v ghettu a návštěva Mezinárodního výboru Červeného kříže“)

- namnožených 5 sad materiálů (materiál A - trasa pohybu delegace Mezinárodního výboru Červeného kříže po Terezíně, materiál B - úryvky ze závěrečné zprávy této delegace o návštěvě Terezína, materiál C - poznámky historika k této zprávě) – viz příloha k této hodině
- 5 listů papíru. Na každém bude napsána jedna následující otázka: Čím a jak se dá ovlivnit veřejné mínění? Je ovlivňování mínění lidí spojeno jen s totalitními režimy? Co je to Potěmkinova vesnice? Proč dochází k ovlivňování mínění lidí? Kdo má zájem o manipulaci s míněním lidí?
- 5 kopií pracovního listu č.1 - tabulka „Návštěva MVČK“ - viz příloha k této hodině

Příprava učitele:

- zhlédnutí klipu „Život v ghettu a návštěva Mezinárodního výboru Červeného kříže“
- příprava výše uvedené didaktické techniky a vyučovacích prostředků
- osvojení (zopakování si) základních znalostí problematiky holokaustu
- znalost pozadí návštěvy delegace Mezinárodního výboru Červeného kříže v Terezíně
- znalost základních obecných rysů propagandy a reklamy a jejich různých forem
- znalost metod kritického myšlení „kmeny a kořeny“ a „argumentační eseje“.

Seznam použitých metod:

- kmeny a kořeny
- argumentační eseje
- diskuze
- samostatná práce
- multimediální výuka

Mezioborové přesahy a vazby:

- český jazyk a literatura: mediální výchova (kritické čtení a vnímání mediálních sdělení, interpretace mediálních sdělení a reality, fungování a vliv médií ve společnosti)
- občanská výchova, základy společenských věd: rasismus, xenofobie, antisemitismus
- dějepis: 30. -50. léta 20. století

Postup práce v hodině:

1/ Zahájení hodiny, formality, téma a cíl hodiny – délka: 3 minuty

- formality, zápis do třídní knihy, apod.
- jednoduché seznámení žáků s tím, jak bude přibližně hodina probíhat

2/ „Kmeny a kořeny“ – 20 až 25 minut

- žáci se rozdělí do 5 skupin

- každá skupina si vylosuje jeden papír s otázkou (viz výše), ke které má podat pokud možno vyčerpávající odpovědi
- každá skupina si zvolí jednoho zástupce, který bude nazýván „kmen“ (ten, kdo bude zaznamenávat všechny informace, které mu přinesou „kořeny“ – tedy ostatní členové skupiny).
- „kořeny“ jednotlivých skupin chodí po třídě a pokládají postupně všem jednotlivým členům ostatních skupin otázku, kterou mají řešit. Když se všech zeptají, sejdou se „kořeny“ u svých „kmenů“ a pokusí se snesené informace roztřídit a připravit pro prezentaci.

Pozn.: Co by nemělo v instrukcích pro žáky chybět: 1. Každý „kořen“ si otázku zapamatuje, nesmí si ji zapisovat. 2. Otázku „kořeny“ položí postupně všem z ostatních skupin. 3. Tázaný odpovídá na otázku tolikrát, kolikrát je tázán. Svoji odpověď na tutéž otázku se snaží vylepšit, rozšířit. 4. Odpovědi přinášejí „kořeny“ svému „kmeni“ tak, aby je nezapomněly, nesmějí si je totiž zapisovat. 5. Skupina nakonec prezentuje svou odpověď na zadanou otázku – neopakuje pouze to, co „kořeny“ snesly, ale zaujme vlastní stanovisko. Pokud nesouhlasí s něčím z toho, s čím „kořeny“ přišly, doplní při prezentaci, proč s danou informací či názorem nesouhlasí.

3/ Práce s nahrávkou výpovědí pamětníků – klip „Život v ghettu a návštěva Mezinárodního výboru Červeného kříže“ - 20 až 25 minut

- každá z pěti skupin dostane jednu sadu materiálů
- žáci si ve skupině materiály prostudují a následně se pokusí zodpovědět tyto otázky, které jim položí učitel: Kdy přijela delegace Mezinárodního výboru Červeného kříže do Terezína? Jak byla návštěva organizovaná? Kdo byl v čele delegace? Jaký byl výstup z návštěvy této delegace? Jak dlouho návštěva delegace v Terezíně trvala?
- každá skupina dostane jednu kopii pracovního listu č.1 - tabulky „Návštěva MVČK“
- učitel promítne klip „Život v ghettu a návštěva Mezinárodního výboru Červeného kříže“ a žáci během jeho sledování samostatně doplňují slyšené informace o stravě, hygieně a bance do sloupce tabulky nadepsaného „Vzpomínky“
- žáci budou celou dobu pracovat ve skupinách
- žáci se vrátí k sadě materiálů a na základě informací uvedených v úryvcích ze závěrečné zprávy delegace o návštěvě Terezína (materiál B) vyplní sloupec tabulky „Zpráva“.
- dále žáci na základě informací zjištěných v poznámkách historika ke zprávě delegace (materiál C) vyplní sloupec tabulky „Skutečnost“
- učitel položí žákům tyto otázky: Jak se od sebe liší vaše údaje ve sloupcích tabulky „Zpráva“, „Vzpomínky“ a „Skutečnost“? Proč byla v Terezíně návštěva z Červeného kříže? O čem svědčí materiál, který jste měli k dispozici? Proč byla příprava na návštěvu tak složitá? Jakým způsobem se snažili nacisté ovlivnit mínění členů delegace? Podařilo se jim je ovlivnit? K čemu měla sloužit zpráva, kterou delegace o návštěvě sepsala? Koho měla zpráva ovlivnit?

4/ Zakončení a závěrečné shrnutí – 20 minut

- učitel položí na závěr následující otázky: Co je to propaganda a jak byste ji jednoduše definovali? Co je to reklama? Jak byste ji jednoduše definovali? Setkáváme se i dnes s ovlivňováním mínění lidí? Jak a čím nás ovlivňuje reklama? Co má reklama společného s propagandou?

Pozn.: Různé druhy propagandy nás obklopují i dnes. Forma propagandy se odvíjí od jejího cíle: může být jásavá – povzbuzující (např. čsl. komunistické budovatelské filmy, agitky a písně z 50. let), může se snažit vyvolat nenávisť vůči skutečnému či domnělému nepříteli, či zakrýt skutečnost („Potěmkinova vesnice“). Různé formy propagandy můžeme vysledovat i ve snažení nacistů v souvislosti s průběhem konečného řešení židovské otázky (holokaustu). Na jedné straně se snažili propagandou vyvolat nenávisť arijského obyvatelstva vůči Židům a na druhé straně se snažili jinými kroky zakrýt svůj skutečný přístup a akce proti nim, což může být pro žáky zajímavé paradoxní zjištění. Z hlediska obecného by měl učitel přivést žáky k poznání, že pro udělení si názoru na jakoukoliv skutečnost je nutné shromáždit co největší množství informací z různých zdrojů, a že informace, které přinášejí média, reklama, internet, tisk, apod. mohou být jednostranné.

- Zadání domácího úkolu:
 - 1/ „Najděte další příklady ovlivňování veřejného mínění v minulosti a současnosti!“
 - 2/ „Napište argumentační esej na téma: Je reklama formou propagandy?“

Pozn.: Seznamte žáky s osnovou argumentačního eseje: tvrzení – hlavní argumenty pro toto tvrzení – silný protiargument – vyvrácení protiargumentu – závěr.

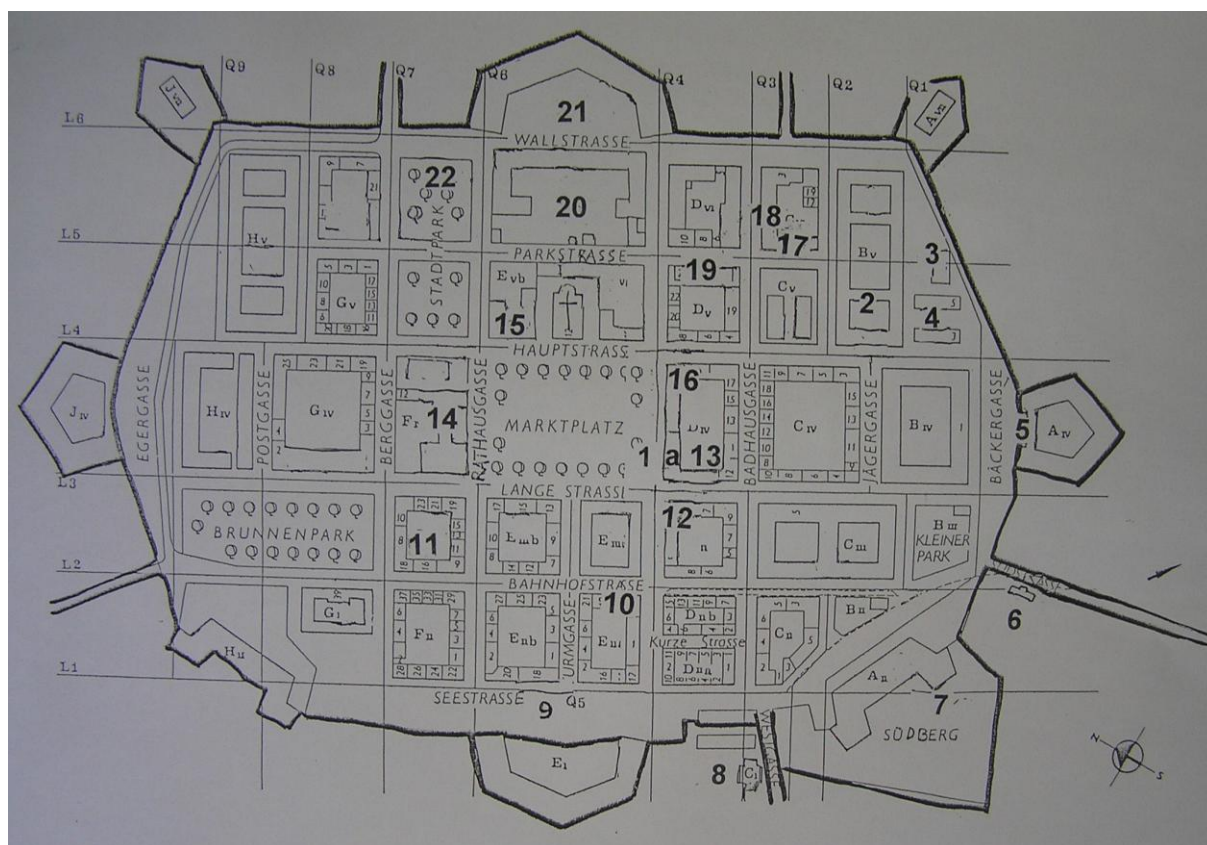
PŘÍLOHA

Sada materiálů

Materiál A - Trasa pohybu delegace MVČK po Terezíně

Místa postupně navštívená delegací (dle ADLER, Hans Günther: *Terezín 1941-1945: tvář nuceného společenství. 1. díl – Dějiny. Barrister a Principal, Praha 2003, s. 230-234.*)

1. Dienstelle (služebna) - velitelství SS
2. Magdeburská kasárna - sídlo židovské samosprávy
3. Prádelna
4. Jídelna
5. Pékárna
6. Dětský útulek
7. Südberg - Fotbalové hřiště
8. Společenský dům – sokolovna
9. Domy na Seestrasse
10. Pékárna bílého pečiva
11. Dětské domovy
12. Lékárna
13. Dienstelle (služebna) – velitelství SS
14. Banka
15. Pošta
16. Obchody
17. Hasičská stanice
18. Chorobinec
19. Truhlárna
20. Nemocnice
21. Kavalírka
22. Dětská hřiště

Materiál B - Zpráva delegace MVČK o návštěvě Terezína

Pozn.: Po návštěvě Terezína 23.6.1944 vypracoval vedoucí delegace MVČK Maurice Rossel zprávu o jejím průběhu, z které Vám níže předkládáme následující výňatek.

Ubytovací podmínky

Městečko Terezín, které mělo kolem 12 000 - 15 000 obyvatel,[1](#)) bylo posádkové město. Dvě třetiny obyvatel byli vojáci. Proto jsou ve městě tři velmi rozsáhlé kasárny. To ulehčilo úplnou evakuaci civilního obyvatelstva a použití města k přeměně na ghetto.

V jednotlivých čtvrtích jsou tedy velice odlišné ubytovací podmínky; na jedné straně kasárna, na druhé straně civilní domy.[2](#))

Kasárenské bloky: Tyto obrovské bloky jsou ve středu každého obvodu; tam se nachází komunální správa, nemocnice, medicínsko-chirurgické a zubní ambulance atd.

Baráky: S ohledem na přelidněnost Terezína bylo záhy nutné postavit baráky.[3](#)) Tyto baráky velkého typu jsou prostorné, mají dobré osvětlení a obyvatelstvo jim často dává přednost před kasárnami.

Civilní domy: Jsou v části města, kde dříve žilo civilní obyvatelstvo. Tyto byty jsou pohodlné, ačkoli také těsné, a často se o ně dělí dvě až tři rodiny.[4](#))

Vybavení nábytkem: Všude je nyní nábytek v dostatečném množství. Truhlářská dílna vyrábí nábytek standardizovaného typu, velice praktický, a brzy jím bude každá rodina vybavená.[5](#)) Je dostatek záclon, kobereců, tapet, aby byly byty příjemné.

Ložní prádlo: Je ho dostatek, prostěradla lze pravidelně měnit, vlněné přikrývky jsou vynikající.[6](#))

Dětské domovy: Jsou obzvlášť dobře, účelně zařízeny, s nástěnnými malbami, které mají dekorativní efekt a pozoruhodnou výchovnou hodnotu. Speciální tým dezinfikuje všechny ubytovny. Tento tým provádí každé tři měsíce povinnou dezinfekci, i když se nevyskytuje žádný obtížný hmyz.[7](#))

Viz fotografie č. 1: Pohled do chodby jednoho kasárenského bloku. č.2: Veřejné náměstí s orchestrem. č.3: Ulice. č.4: Cvičení hasičského sboru.[8](#))

Strava

Od vstupu do ghetta jsme se přesvědčili o tom, že obyvatelstvo netrpí podvýživou. Příkladně v ghettu Terezín jsou stejné jako v Protektorátě Čechy a Morava s tím rozdílem, že neobsahují vejce a sýry a že máslo je nahrazeno margarínem. Mimochodem jsme se mimo ghetto (v Praze) dozvěděli, že civilní obyvatelstvo přesto, že má potravinové lístky, tyto druhy zboží na ně nedostane. Do ghetta přicházejí dokonce některé věci, které jsou v Praze téměř nedosažitelné. Přičítáme to skutečnosti, že objednávkám potvrzeným komandaturou se vyhovuje vzhledem k riziku vyvolání nespokojenosti služeben SS. Hygienici, specialisté pověřeni kontrolou výživy, počítají přídělí na 2 400 kalorií. S přídávky pro těžce pracující jsou přídělí uspokojiví.[9](#)) Všude se lze přesvědčit o tom, že je obyvatelstvo dostatečně živeno a stačí si zkontrolovat fotografickou dokumentaci; zejména skupiny dětí.[10](#))

Příděly se rozdělují různými způsoby. Osoby, které bydlí v civilních domech a mají kuchyň, mohou si jídla připravovat podle svého. Lidé, kteří bydlí ve velkých kasárnách nebo v barácích, chodí se raději obecně stravovat do společných kantýn. Kantýny, velmi prostorné, jsou příjemné.[11](#)) Kdo se přijde najíst, je rychle obsloužen, a to mladou ženou se zástěrkou a naškrobeným čepečkem jako v každé jiné restauraci.[12](#))

Kuchyně mají moderní zařízení. Většina kotlů je na vodní páru, jsou snadno ovladatelné a snadno se čistí. Existují různé typy kuchyní. Některé velké společné kuchyně vaří až 9 000 porcí denně.

Řeznictví: Odpovídá běžným potřebám malého města.[13](#))

Pekařství: Velice dobře zařízené, se 4 pecemi, poslední pec je velice moderního typu, byla nedávno postavena a vybavena výhradně dílnami Terezína.[14](#))

Zahrady jsou výborně udržovány, zejména týmy mládeže, a dodávají maximum čerstvé zeleniny.[15](#)) Brambory, které se právě rozvázejí, mají vynikající kvalitu, přestože je tak pokročilá sezóna.

Město Terežín není samozřejmě soběstačné a dostává zvenčí velkou část potravin, mouky a brambor.

Odivání

Stav odívání je celkem uspokojivý. Lidé, které potkáváme na ulici, jsou řádně oblečeni s rozdíly, s nimiž se běžně setkáváme na malém městě mezi zámožnějšími a chudšími. Elegantní ženy nosí hedvábné punčochy, klobouky, šátky, moderní kabelky. I mladí lidé jsou dobře oblečeni, lze se setkat i s typem zazou.

Lze se o tom přesvědčit z fotografické dokumentace.

Obchody s oděvy mají dostatečně velké sklady. Jde vesměs o obnošené oděvy, opravené v krejčovské dílně a prodávané v ceně od 80 do 120 terežínských korun na lístky. Je zaveden přidělový systém, aby každý měl možnost získat stejné množství oděvů bez ohledu na plat.[16](#)) Všichni jsou obuti vyhovujícím způsobem, ale opravy jsou v této oblasti obtížnější s ohledem na nedostatek materiálu. Občas se z ghetta odešle velké množství do Baťových dílen, kde se obuv opraví.[17](#))

Prádelny. Městská prádelna vypere 110 000 kg prádla měsíčně. Každý má právo dát si vyprat balík prádla o váze 4 kg. Je to nepovinné, hodně lidí si pere samo.[18](#))

(...)

Hospodářství - banka

Terežínská banka není nezávislý organismus, je závislá na Židovské radě starších, je obecním orgánem, který řídí veškerou ekonomiku ghetta. Je to vlastně emisní banka.[19](#)) Terežínské koruny v hodnotách 100, 50, 20, 10, 5 a 1 jsou vlastně oběživo a slouží jako platidlo. Každý dostává mzdu v těchto penězích. Krytím je souhrn pracovní hodnoty obyvatelstva. Každý obyvatel Terežína má vkladní knížku. Může ukládat uspořené peníze z platu nebo ukládat v terežínských korunách říšské marky zaslané mu zvenčí. Obyvatel ghetta nesmí mít říšské marky. Ty se ukládají na společný účet ghetta. Z tohoto účtu se platí

nákupy zvenčí: léky, opravy atd. Komu byly zvenčí poslány peníze, má z nich užitek, neboť dostane jejich protihodnotu v terezínských korunách.[20\)](#)

Denní obrat banky je velice významný, kolem 100 000 terezínských korun. Celková emise je 54 milionů.[21\)](#) Ředitel banky nám vysvětlil, že bylo nutné nalézt nejrůznější způsoby, aby se peníze vracely do komunální pokladny, tedy do banky. Zpočátku musela terezínská koruna překonat nebezpečnou inflaci, ale v současné době vykazuje tato měna uspokojivou stabilitu.

Díky kolektivistické organizaci celého života je v ghettu mnoho věcí zdarma. Na základě toho jsou platy postačující, byť velice nízké. Pohybují se v rozpětí od 65 do 300 terezínských korun. Každému náleží minimální plat. Je tomu tak například u starých lidí. Některé kategorie (nemocní, invalidé) jsou rovněž zvláštním způsobem zvýhodňovány. Váleční invalidé (1914-1918), pobírající důchod, obdrží i zde peněžitý příspěvek. Židovský starší naznačil tuto skutečnost se zřejmou radostí, aby bylo jasné, že tito lidé neunikli pozornosti ani v ghettu.

Materiál C - Poznámky historika k zprávě delegace MVČK o návštěvě Terezína

Pozn.: Historik Doc. PhDr. Vojtěch Blodig, CSc. srovnal Rosselovu zprávu s jinými prameny, z čehož mu vyplynuly níže uvedené skutečnosti. V roce 1996 bylo toto srovnání otištěno ve sborníku Terezínské studie a dokumenty, ze kterého Vám předkládáme následující výňatek (čísla odstavců odkazují na text uvedený výše).

1) Údaje jsou značně zkreslené. Předválečný Terezín měl tři a půl tisíce civilních obyvatel a přibližně stejný počet vojenských osob tvořil vojenskou posádku. Sčítání lidu v roce 1930 uvádělo celkem 7 181 osob. V roce 1942 pak bylo vykazováno přesídlení 3 142 civilních osob z Terezína (K. Lagus, J. Polák: c. d., s. 98). Nadsazení počtu obyvatel mělo zastřít ohromné přelidnění terezínského tábora. Ve městě se nacházelo celkem jedenáct kasárenských objektů.

2) Po přeměně celého Terezína ve veliký koncentrační tábor pro židovské vězně se podmínky života vězňů v kasárenských objektech a dosavadních civilních domech příliš nelišily. Bloky bývalých městských domů byly spojovány probouráváním sousedních zdí a přeměňovány ve velké ubikace podobné kasárenským. Ubikace byly vybavovány třípatrovými palandami, při přípravě návštěvy delegace MVČK přestavěnými na dvoupatrové. Delegace ale především nemohla zhlédnout nouzové, zcela nezařízené půdní prostory, sklepy, kůlny a kasematy, které sloužily k ubytování masy lidí zejména v roce 1942 a vyznačovaly se zoufalými hygienickými podmínkami. Willy Mahler napsal 2. 9. 1943: Původní obyvatelé Terezína až se snad někdy zase vrátí, mnoho svoje dřívější obydlí nepoznají, zvláště prostory sklepní a půdy. Tak totiž jsou využity zde - zvláště po vyklizení kasáren Sudetských a Podmokelských - všechny volné prostory k účelům bytovým. Dokonce, jak jsem dnes zjistil, jsou v byty přeměněny i bývalé chlívečky a pro obydlí přizpůsobeny i částečně volné prostory různých průchodů spojujících jednotlivé dvory a domy, jako kupř. průchod ze dvora Q 211 do L 306. V srpnu 1942, kdy byly životní podmínky v terezínském ghettu nejhorší, připadalo na jednoho vězně 1,6 m² obytné plochy (H. G. Adler: Theresienstadt, s. 693).

3) Do konce roku 1944 bylo v Terezíně postaveno 32 dřevěných baráků jak pro ubytování vězňů, tak pro výrobní účely. Část z nich byla vyrobena přímo v dílnách ghetta. V roce 1943 byly postaveny Západní baráky v blízkosti bývalé sokolovny a Jižní baráky v Bohušovické kotlině.

4) Muži a ženy, stejně jako děti a mládež, byli ubytováni odděleně. Výjimku tvořily rodiny prominentů, které většinou obývaly jednu místnost některého z domů.

5) Tyto údaje byly zcela smyšlené. Týkaly se vlastně popisu divadelních kulís, které členové delegace MVČK mohli spatřit v přízemních prostorách budov na trase prohlídky a v pečlivě upraveném bytě jednoho z prominentů. (Srov. pozn. 39.) Mahler v záznamu z 2. 6. 1944 uvádí: ... z úředního nařízení Dienststelle se musí okamžitě odstraňovat vrchní patra, aby postele nebyly vidět z ulice. Odstraňování těchto třetích postelí, po většině tzv. kumbálků, se neobchází bez protestů.

6) Přikrývky a polštáře si přiváželi deportovaní většinou svoje. Povlečení bylo možné dát vyprat do prádelny ghetta v turnusech vyhlášených pro jednotlivé transporty. V praxi byla možnost dát si vyprat nejvýše 3 kg prádla pouze jednou za 3 měsíce, někdy i za delší dobu.

7) Cizopasný hmyz patřil k velkým metlám Terezína. Především zavšivení se nevyhnuly ani malé děti. V roce 1942, kdy přijíždělo mnoho transportů se starými lidmi, byly do ghetta zavlečeny vši. Asi tisíc dětí bylo zavšiveno (srv. K. Lagus, J. Polák: c. d., s. 213). Několik

týdnů po návštěvě delegace MVČK Helga Weissová do svého deníku napsala: Noc, tři čtvrti na dvě. Ach ty protivné štěnice, není možno spát. Je nás tu již jen 6, ostatní se odstěhovaly na dvůr a na chodbu... Závodíme, kdo jich chytí víc... Do dezinfikování zbývají ještě 3 dny, nenajdu-li zítra včas venku místo na spaní, znamená to sedět tři noci a nezamhouřit oka. (Deníky dětí. Deníky a zápisky z koncentračních táborů, Praha 1961, s. 45). Navzdory dezinfekcím ubytovacích prostor a odšívování osob v ústřední dezinfekční stanici v bývalém pivovaru zůstal cizopasný hmyz trvalým znepříjemněním života v táboře, ale především přenašečem nakažlivých nemocí. (Srv. též vzpomínku vedoucího dezinfekčního oddělení Josefa Pacovského - APT, vzpom. 760.) Neexistovaly pravidelné tříměsíční intervaly dezinfekce a často dlouhé měsíce obyvatelé různých objektů dezinfekci marně požadovali.

8) Fotografie č. 1 (APT A 26/93, MVČK, CICR - HIST 1161/3) odpovídá popisu ve zprávě. Fotografie č. 2 (APT A 26/93, MVČK, CICR - HIST 1161/24) zachycuje dřevěný hudební pavilon v jihovýchodní části terezínského náměstí. V pavilonu jsou hudebníci a okolo shromáždění posluchači promenádního koncertu. Fotografii uváděnou ve zprávě pod číslem 3 nelze určit přesně. Cvičení hasičů zachycují fotografie (APT 212 A 26/93, MVČK, CICR - HIST 2497/13 A, 2497/14 A, 2497/17 A, 2497/18 A a 1160/2). Výjev z terezínské ulice v době ghetta zachycuje snímek č. 4 (APT A 26/93, MVČK, Ghetto Theresienstadt, 1944, 1161/12).

9) Hodnocení vyživovací situace ve zprávě je zcela falešné, třebaže členové delegace byli alespoň částečně informováni o skutečném stavu věcí. Dne 17. července Paul Eppstein informoval vedoucí funkcionáře samosprávy o této problematice v souvislosti s návštěvou delegace: ...vyprávěl zajímavý případ, který prožil při návštěvě komise dne 23. června t. r. Naše strava obsahuje t. č. asi 1 500 - 1 900 kalorií, zatímco minimální průměr by měl činit asi 2 400 kalorií. Pražský Günther řekl komisi 23. 6., že se nemůže na zdejší vyživovací poměry dívatí dánským žaludkem, nýbrž žaludkem Velkoněmecké říše válčící již pátý rok. Další Mahlerův záznam ze 7. 8. 1944 uvádí: Bylo vypočítáno, že je-li k obědu polévka, buchta, krém a k večeři káva, činí při denním přídělu 35 dkg chleba a příslušného dílu cukru a margarínu denní příděl 1185 kalorií. Doma obnášelo naše jídlo asi 3 400 kalorií. Není proto divu náš vzhled a všeobecně špatný zdravotní stav. Oficiálně vyhlašované přídělové normy byly dodržovány v průměru na 60 - 70%. Denní příděl pro pracující činil v létě 1943 1 630 kalorií, pro nepracující (především staré lidi) 1 487 kalorií, pro děti a mládež 1 759 kalorií a dokonce i nejvyšší příděl pro těžce pracující byl s 2 141 kaloriemi podstatně pod úrovní údaje uvedeného ve zprávě (H. G. Adler: Theresienstadt, s. 349-350). Před návštěvou delegace MVČK byly zvýšeny příděly chleba pro těžce pracující a pracující v dlouhých směnách na 47 dkg denně a přislíbeno zvýšení krácených dávek pro staré v blízké budoucnosti (Mitteilungen der Jüdischen Selbstverwaltung Nr. 21, APT A 3 475). Tento nový rozpis ovšem opět nebyl v praxi dodržován.

10) Nejmladší vězni dostávali u příležitosti návštěvy delegace zvláštní příděly a pověstnou se stala scéna, kterou do svého deníku 26. 6. 1944 zaznamenala Eva Roubíčková: To vše je tak ohavné divadlo. Celý Terezín mluvil jen o této události. Děti byly prý zvlášť vycvičeny, aby Rahma na ulici objímaly a prosily ho: 'Strýčku Rahme, pojď si s námi hrát'. Načež on řekl: 'Dnes ne, milé děti, dnes nemám čas, ale zítra.' Pak prý vytáhl krabici sardinek a ony: 'Už zase sardinky!' a mnoho jiných komedií. (APT, vzpom. č. 65-67.) Děti, na jejichž fotografie se Rossel odvolával, zanedlouho zahynuly v plynových komorách Osvětimi-Birkenau, kam byly deportovány likvidačními transporty na podzim roku 1944.

11) V ghettu bylo vybudováno celkem 7 velkých a 5 menších kuchyní. Naprostá většina vězňů dostávala jídlo ve výdejnách stravy, kde musela absolvovat nekonečné fronty a jídlo se často vydávalo již studené. V domech a dřevěných barácích byly proto postupně zřizovány ohřívárny stravy. Delegace MVČK navštívila dřevěný barák u Magdeburských

kasáren, v němž byla na jaře roku 1944 zřízena jídelna se servírkami popisovanými dále ve zprávě. Do této kantýny se však dostala na jídlo jen nepatrná část vězňů.

12) O skutečném stavu věcí si Eva Roubíčková zapsala do svého deníku (zápis vznikl dodatečně a není datován): ... stoly s bílými ubrusy, číšníci a číšnice s čepečky a bílými zástěrkami, mají tam loupané, na cibulce osmažené brambory, okurkový salát, talíře a příbory, ale to vše jen dva dny před komisí a dva dny po ní. V té době bylo také více jídla a bylo lepší. Byla zelenina, k večeři polévka, brambory a jednou houska. Zato ale byla měsíc před tím strava o mnoho horší a později také. (Deník Evy Roubíčkové, APT, vzpom. č. 65 - 67).

13) Řeznictví podléhající ústřední proviantuře dostávalo občas z okolních jatek koňské maso a někdy podřadné maso hovězí. Vždy šlo o maso z nucených porážek, které se většinou nehodilo k vaření a bylo zpracováváno do nekvalitních salámů, způsobujících zejména starým vězňům časté střevní problémy (K. Lagus, J. Polák: c. d., s. 126).

14) Pro potřeby ghetta bylo využíváno zařízení vojenské pekárny umístěné v objektu AIV (bývalý bastion č. II). Nacházel se tam i hlavní proviantní sklad. Kapacita pekárny ovšem vzhledem k velkému nárůstu vězňů nestačila, a proto byl chléb dovážěn z Roudnice nad Labem a dalších míst.

15) Zahrady, které byly zřízeny na obvodu města a v bývalém hlavním příkopu, byly obhospodařovány vězni, avšak sklizené produkty byly odevzdávány pro potřeby SS. Případy pašování zeleniny či ovoce do ghetta byly přísně postihovány. Pouze výjimečně bylo povoleno využití nekvalitní či zčásti zkažené zeleniny pro potřeby vězňů (APT A 82/26). Časem někteří z prominentů a funkcionářů samosprávy mohli využívat zahrádek pro svou potřebu (H. G. Adler: Theresienstadt, s. 333). Před návštěvou MVČK dostávali zeleninu i řadoví vězni (Deník Willyho Mahlera, záznam z 22. 6. 1944).

16) V denním rozkazu z 13. 9. 1944 (Tagesbefehl Nr. 211, APT MF 385/3) bylo oznámeno zřízení obchodů v Terezíně. Šlo o průvodní znak nové, alibistické funkce ghetta. Na poukázky opravňující k nákupu v těchto obchodech mohli vězni někdy ve stanovených turnusech zakoupit zboží pocházející ze zavazadel zabavených po příchodu transportů, respektive tu jeho část, o niž neměli příslušníci SS zájem. Nezřídka se stávalo, že vězeň kupoval vlastní věci, jež mu byly po příchodu do ghetta zabaveny. Před návštěvou delegace MVČK byly ve výlohách vystaveny nejlepší z těchto věcí, nově upraveny vývěsní štíty a umístěny reklamy (K. Lagus, J. Polák: c. d., s. 112 a 170).

17) V existujících dokumentech ani ve vzpomínkách pamětníků se nepodařilo nalézt žádný doklad o podobných zásilkách.

18) Srov. pozn. č. 41. Vzhledem k délce turnusů na vyprání prádla se vězni snažili prát menší kusy sami. K dispozici však mívali jen studenou vodu.

19) Banka židovské samosprávy byla velkou fikcí a důležitou součástí nacistické propagandy o židovském sídelním území. Její zřízení bylo původně plánováno k 1. lednu 1943, avšak teprve 21. dubna 1943 jí byly předány bankovky v hodnotách 1, 2, 5, 10, 50 a 100 terezínských korun. Celková suma bankovek daných do fiktivního oběhu činila 53 milionů. Šlo o bezcenné papíry, které postrádaly jakoukoliv hodnotu a měly pouze tvořit zdání peněžního hospodářství v táboře. Imaginární mzdy a podpory pro nepracující byly poukazovány na osobní konta, jež zčásti zůstávala blokována a pouze určité částky byly formálně předávány pro odběr zboží z terezínských obchodů (srv. pozn. č. 51), pro placení formálních poplatků za půjčování knih, návštěvy kulturních akcí, došlých balíků apod. Terezínské peníze zůstaly až do konce bezcennými i v samotném táboře a nebyly

směnitelné za jinou měnu (H. G. Ad1er, Theresienstadt, s. 124-125; H. G. Ad1er, Die verheimlichte Wahrheit. Theresienstädter Dokumente, Tübingen 1958, s. 176-181; K. Lagus, J. Polák: c.d.,s. 121 a 128).

20) Teze o užitku vězňů z peněz zasílaných zvenčí je jen další z řady nacistických lží, které zpráva obsahuje. Peníze byly do Terezína skutečně zasílány, např. z rent a majetkových vyrovnání osob, které byly do Terezína deportovány z Německa (různé doklady o tom viz Bundesarchiv, Abteilungen Potsdam, fond R 8150 - Reichsvereinigung der Juden in Deutschland), avšak nedostaly se nikdy k adresátům. Zabavovalo je gestapo a vězni obdrželi protihodnotu v bezcenných terezínských korunách v kursu 1 marka = 10 korun. Převzetí potvrzovali podpisem formuláře (Auszahlungsauftrag), který vystavovala Banka židovské samosprávy (H. G. Ad1er: Die verheimlichte Wahrheit, s. 182).

21) Skutečnou výši emise srv. v pozn. č.19.

Pracovní list č.1 – Tabulka „Návštěva MVČK“

	Zpráva MVČK	Vzpomínky	Skutečnost
strava			
hygiena			
banka			